

6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 303 с.

The leading idea of the article - intelligence exacerbated intelligence, character brought character, personality is formed by personality. The author reveals the connection of the process of the full development of the individual teacher's students, namely its scientific, professional, general cultural level; desire to succeed, the ability to continuous self-education, skills constructive acceptance of new ideas, the desire to be creative.

Key words: *creativity, pedagogical skills, culture, self-esteem, moral values, self-development, personality.*

УДК 376.3 (373.2)
ББК 74.04(4/8)

Ганна Рего

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УГОРСЬКИХ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

У статті розкрито досвід роботи дошкільного закладу Кертвейеші м. Комло (Угорщина). Виокремлено етапи та умови успішного впровадження інклюзивної освіти. Охарактеризовано чинники успішного інтегрування дітей з особливими потребами в навчально-виховне середовище дошкільного закладу. Розкрито позитиви й утруднення з впровадження інклюзивного навчання в дошкільний навчальний заклад.

Ключові слова: *дошкільні заклади, діти дошкільного віку, дошкільна освіта, інклюзивна освіта, діти з особливими потребами.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останніми десятиліттями у більшості країн Західної, а тепер і Центральної Європи, відбуваються докорінні зміни у законодавстві, розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Рівень підтримки, гуманізм та терпимість у ставленні до дітей з особливими потребами, можливість надати їм доступну та якісну освіту – показники ступеня розвитку суспільства, в якому вони живуть. Реалізація прав на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як одна з найважливіших завдань державної політики в галузі освіти. Отримання такими дітьми якісної загальної та професійної освіти є одним з основних і невід'ємних умов їх успішної соціалізації, забезпечення повноцінної участі в житті суспільства, ефективної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності.

Принципи інклюзивної освіти в Україні закріплені низкою сучасних міжнародних правових актів: Загальна декларація прав людини [2], Конвенція ООН про права дитини [9], Декларація про права інвалідів [1], Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів [13], Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами [10], Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки [11], Постанова Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів” [12] та ін. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та/або психічного здоров'я відображено в законах: “Про освіту” [4], “Про дошкільну освіту” [3], “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” [6], “Про охорону дитинства” [7], “Про освіту осіб з

обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту)” [5], “Про реабілітацію інвалідів в Україні” [8] та ін.

Згідно цих документів, життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов і стилю життя усїєї громади.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. _Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л. Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка та ін.

Збільшення кількості народження дітей із порушеннями в розвитку не лише проблема українського, але глобального масштабу.

Мета статті: ознайомлення з досвідом роботи дошкільного закладу м. Кертвийєші Комло (Угорщина), щодо впровадження інклюзивного навчання.

Дошкільний заклад Кертвийєші створений у 1993 році. Це типовий, шестигруповий дошкільний навчальний заклад на 150 місць.

З 2007–2008 н.р. колективом закладу було прийнято рішення щодо інтеграції дітей з особливими потребами в дошкільний заклад.

Перед колективом дошкільного закладу не стояло питання, чи приймати дітей з особливими потребами в дитячий садок, чи ні. Скоріше за все, проблема була в тому, як вони зможуть вирішити найбільшу педагогічну проблему ХХІ століття: як забезпечити гуманне та ефективне інклюзивне виховання? Як перехилити на свій бік батьків, і зробити їх своїми партнерами? Створити таку атмосферу в закладі, де б не було упередженого ставлення, суспільних стереотипів, де б кожна дитина відчувала себе рівноправною, рівноцінною з іншими, могла реалізувати свої права та потреби? Як вихователі зможуть самі прийняти дітей з особливими потребами, та добитися визнання їх іншими такими, які вони є? Побачити самим і добитися бачення іншими тих цінностей, які мають ці діти? Знайти вірну дорогу, яка приведе до дитячих душ і сприятиме їх розвитку. Чи зможуть забезпечити для цих дітей щасливе дитинство, дитячі роки повні сюрпризів та досліджень, які залишаться в їх пам'яті на довгі роки?

Дошкільним навчальним закладом, були виділені основні принципи навчання:

- сфера життєдіяльності дитини дошкільного віку – гра. Навчання та виховання дітей повинно відбуватися виключно в ігровій діяльності. Педагоги закладу відказалися від дидактичних методів навчання, та проведення навчальних занять, натомість намагалися створити умови, щоб діти самостійно проводили дослідження навколишнього середовища. Створювали життєві ситуації, де діти мали можливість досліджувати всіма органами відчуття, словесного узагальнення своїх думок, колективної співпраці;
- дитиноцентризм. Захист прав дитини; (дитина має право на відповідний догляд та виховання, в спокійній урівноваженій атмосфері, яка підпорядковується індивідуальним потребам дитини, віковим та індивідуальним особливостям, темпу розвитку);
- індивідуальний підхід, виховання дітей в радості та орієнтації на успіх;

- прийняття відмінності, самоприйняття; (відмінність це не категорія якості, це свого роду чудо, від якого наш світ стає різнобарвний, багатший);
- метод комплексного виховання;
- здобуття досвіду та знань за допомогою діяльності та приємних подій; за принципом: “Що чую – забуду, що бачу – те пам’ятаю, що роблю – те знаю!”
- відкритість та гнучкість.

Забезпечення інклюзивного навчання в дошкільному закладі відбувалося за такими етапами:

по-перше: законодавче урегулювання. Поштовхом до забезпечення інклюзивного навчання в дошкільному закладі став Закон “Про Загальну освіту” 1993р. Згідно якого: “обласна, районна, міська рада зобов’язана забезпечити догляд та навчання дітей з особливими потребами, якщо вони допускаються до спільного перебування з іншими дітьми”;

по-друге: фахова комісія розробила вимоги до закладу, який хоче приймати дітей з особливими потребами;

по-третє: міська комісія, згідно вимог, визнала заклад придатним для навчання дітей з особливими потребами та дала вказівку переробити документацію закладу;

по-четверте: в паспорт дошкільного закладу були внесені зміни щодо обов’язків закладу: “поряд з іншими дітьми забезпечити інтегроване навчання та виховання дітей з особливими потребами, зі слабим рівнем розумової відсталості (сповільнене навчання), середньої важкості (розумово відсталі), з фізичними вадами, вадами відчуттів, мовними вадами, діти- аутисти, з вадами поведінки”;

по-п’яте: переробка та затвердження навчальної програми з дотриманням вимог Державної програми як педагогічним колективом так і міським відділом. Для цього колективом було перегляну багато різних програм і вибиралися ті моменти, які були найбільш дитиноцентричними. Також програму доповнили матеріалами з власного досвіду. (Слід відмітити, що в Угорщині теж є розроблена своя централізована та рекомендована для використання програма, яка повинна лягати в основу індивідуальної програми, але кожний дошкільний навчальний заклад повинен розробити на її основі свою програму, яка відповідає потребам та специфіці саме того дошкільного закладу).

Умовами успішного впровадження інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі є відповідне матеріальне та фахове забезпечення.

Щодо матеріального забезпечення, дошкільний навчальний заклад Кертвийеші знаходиться в новому, сучасному, комфортному, приміщенні, який відповідає всім вимогам. У закладі є кімната для тренування, спортзал, кабінет лікаря, кабінет логопеда, конференц-зал для проведення підвищення кваліфікації та обміном досвідом. У закладі наявна надзвичайно велика кількість дидактичного матеріалу та розвивальних засобів. Продумані шляхи забезпечення спеціальних медичних засобів, необхідних для дітей з особливими потребами шляхом залучення спонсорської допомоги та грантів. Звернена увага керівництва на забезпеченні усесторонньої доступності закладу.

Натомість, що стосується фахового забезпечення в закладі нема власного фахівця реабілітолога, колекційного педагога тощо, тому була укладена угода з відповідними фахівцями.

На успіх інтеграції впливає:

I. Сім’я,

Питання, які впливають на успішність співпраці дошкільного закладу і сім’ї:

- Чи опрацювала, прийняла сім'я свою травму?
- Чи розуміють специфіку та ступінь захворювання своєї дитини?
- Чи можуть прийняти свою дитину?
- Який рівень прийняття притаманний членам сім'ї?
- Яке відношення членів сім'ї до дитини та самих себе?
- Чи можуть співпрацювати з фахівцем, чи будуть приймати участь в колективній роботі?

II. Дитина з особливими потребами,

Важливим моментом є особистість дитини, особливість та важкість її захворювання, інтелект, рівень розвитку, соціальна вразливість, наявність або відсутність навичок соціалізації, рівень її емоційного розвитку. Відповідно до наявності всіх цих якостей обирається модель інтеграції для кожної дитини індивідуально.

III. Позитивно налаштований колектив дітей та дорослих.

На думку колективу дошкільного закладу, *успіх інтеграції залежить в першу чергу від особистості вихователя*, який повинен бути фахівцем та фанатом своєї справи. Умова успішного виконання інклюзивного навчання полягає в володінні знаннями та практичними навичками з корекційної педагогіки, корекційної психології, диференціальної педагогіки. І не в останню чергу, педагог, який має намір працювати з дітьми з особливими потребами повинен володіти такими якостями, як емпатія, толерантність, терпіння, витримка, тактовність, щоб міг не тільки поспівчувати, але й надати підтримку та допомогу дитині та її сім'ї [14, с. 25–35]. Вихователь повинен володіти вродженою вірою та вмінням переконувати, які не можливо здобути за допомогою навчальних посібників.

Саме особистість вихователя створює *відповідно налаштований дитячий колектив*, який готовий прийняти своїх “особливих” товаришів. Поведінка вихователя стає зразком для наслідування для дітей, тому дії вихователя повинні бути ширими і переконливими.

Інклюзивне навчання не можливе без *позитивно налаштованого колективу батьків*. Батьків потрібно систематично інформувати про наміри колективу, суті інклюзивного навчання, його позитивних сторін як для дітей з особливими потребами, так і для здорових дітей. Систематично ознайомлювати батьків як з успіхами так і з невдачами, які відбуваються у дитячому колективі. Звертатися до них по допомогу у вирішенні даних проблем. Тільки таким чином, можна добитися успіху і привити батькам необхідні погляди, виховні принципи та зробити їх своїми партнерами у вихованні.

IV. Систематична співпраця з фахівцями – базова умова інтеграції [15, с. 11–12]. Забезпечити інтеграцію дітей з особливими потребами в суспільне середовище можливо тільки за підтримки фахівців з корекційної педагогіки. Першим кроком є рання діагностика проблеми. Діагностувати проблему має право тільки Фахова комісія з діагностики навчальних можливостей та Реабілітаційна комісія на основі комплексного медичного, педагогічного та психологічного дослідження. Після встановлення діагнозу комісія робить рекомендації про рівень можливості відвідування навчально-виховних закладів і про потребу спеціальних занять.

Завдання корекційного педагога розробити індивідуальний план розвитку дитини та систематичний контроль за навчально-виховним процесом. Здійснення даного плану спільна справа всіх, хто приймає участь в розвитку дитини (корекційний педагог, вихователь, логопед, батьки).

Інтеграція дітей з особливими потребами в загальні навчально-виховні заклади має свої переваги. Дошкільний період надзвичайно важливий в житті кожної дитини, саме в цьому віці формуються якості її особливості. Для дітей з особливими потребами цей період ще важливіший. Надзвичайно важливо, щоб дитини чим швидше, на початковій стадії свого життя відчула всю ту підтримку, педагогічний супровід, з допомогою яких максимально розвинуться її здібності. Інтеграція дітей з особливими потребами в дошкільному віці сприятиме покращенню навчання дитини та кращій адаптації до школи, надасть рівні права та відверне від соціальної ізоляції. Діти з особливими потребами в дошкільному колективі навчатимуться правилам спільного життя, дуже швидко навчатимуться жити зі своїми вадами, в той час, як бачитимуть необхідний приклад і зразок для наслідування. У спільній діяльності, формуватиметься їхній Я-образ, соціалізація, створені в дошкільному закладі життєві ситуації навчатимуть їх діяти по мірі своїх можливостей. Навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому дошкільному закладі зніме велику частину тягаря з пліч родини та почуття ізоляції.

Проте спільне навчання дітей має сприятливий вплив не тільки на дітей з особливими потребами, але і на здорових. Вони навчатимуться приймати відмінність, пристосовуватися один до одного, приходити на допомогу. Допоможе зламати стереотипи та упереджене ставлення до людей з вадами [16, с. 83–100].

За три роки практики дошкільного закладу роботи з дітьми з особливими потребами їх кількість збільшилася з одного до дев'яти.

На початку діяльності, дітей з особливими потребами приймали тільки в 1-2 групи, де вихователі були прихильниками інклюзивної освіти і були готові до роботи з такими дітьми. Завдяки позитивному прикладу вихователів, як дитячий так і колектив батьків прийняв, підтримав та вважав за природне наявність дітей з особливими потребами в їх групі.

Збільшення потреби дітей з особливими потребами в дошкільній освіті унеможливило їх прийом в одну групу. Тому весь колектив був вимушений пройти підготовку з роботи з дітьми з особливими потребами.

Нажаль, був досвід, коли батьки в групі не сприймали дітей з особливими потребами. У такому разі, педагоги були вимушені перевести дітей з особливими потребами в іншу групу.

Батьки, які вже на початку співпраці з дошкільним закладом розуміли, що їх діти відносяться до категорії дітей з особливими потребами були раді та вдячні за те, що їх дітей прийняли в дошкільний заклад. Між колективом та батьками налагодилися теплі, дружні, партнерські стосунки. Побачивши, як уважно, з любов'ю педагоги ставляться до їх дітей, як діти люблять ходити в дошкільний заклад робили все, щоб сприяти розвитку своїх дітей та допомагати колективу. Звичайно, така співпраця сприяла позитивним результатам. Діти успішно розвивалися, могли в подальшому відстояти своє місце в рекомендованій школі.

Проте, частина тих батьків, яким прийшлося усвідомити відмінність своїх дітей уже в дошкільному закладі за ініціативи вихователя та фахівців не були відкриті до співпраці ані з вихователем, ані з фахівцем. Замість співпраці, вони обирали собі позицію нападу, звинувачували вихователів в проблемах своїх дітей. Були й такі, які на довгий час залишалися в фазі звинувачення та пошуку винних в причині захворювання їх дітей і не вважали себе відповідальними за їх розвиток, а повністю переклали цю відповідальність на навчальний заклад. Були випадки, коли батьки

намагалися посварити вихователів і фахівців між собою, створюючи різні конфліктні ситуації.

З метою забезпечення інклюзивного навчання в закладі були намічені наступні етапи розвитку:

1. Навчання вихователів та помічників вихователя роботи з дітьми з особливими потребами:

- підвищення кваліфікації на педрадах, засіданнях, тренінгах тощо;
- забезпечення можливості прийняття участі на курсах підвищення кваліфікації з досвіду роботи з дітьми з особливими потребами.

2. Педагогічна просвіта батьків та формування їх світогляду:

- організація батьківського клубу;
- організація Днів відкритих дверей в групах;
- організація ігрових кімнат.

3. Зміцнення співпраці батьків з фахівцями:

- створення навчально-виховної програми, проведення свят та розваг з участю дітей з особливими потребами;
- вдосконалення індивідуальних програмових завдань.

Успіх впровадження інклюзивної освіти в великій мірі залежить від позитивного налаштування педагогічного колективу. Як розуміють педагоги поняття інклюзивної освіти? Чи сприймають її як педагогічний виклик, чи тягар, додаткове завдання? Чи вірять, що всі діти мають однакові права?

Надзвичайно важливо, щоб всі як один вірили, що:

- інтеграція дітей з особливими потребами сприятиме зменшенню соціальних упереджень;
- спільне навчання забезпечить можливість рівноправності;
- через усвідомлення відмінності, можливо усвідомити подібність та добитися прийняття.

Ця віра є основою успішної співпраці з батьками та досягнення позитивних результатів.

Позитивні результати були відмічені і після проведення спільного обговорення проблем з батьками та фахівцями.

Внаслідок чого:

- батьки мали можливість виговоритися, в процесі чого опрацювати в собі дану проблему;
- батьки доповіли про результати роботи дітей з фахівцями;
- фахівці проаналізували результати діагностики, причини проблеми, важливість спільної співпраці;
- вияснили, разом з батьками коло завдань, які повинен робити фахівець, педагогічний та дитячий колектив, та батьки.

Основна мета співпраці з батьками дітей з особливими потребами довести до їхнього відома, що вони не самі зі своєю проблемою, весь колектив прагне, щоб розвиток здібностей її дитини відбувався щонайкраще.

Педагогічний колектив не обмежує участь дітей з особливими потребами у всіх моментах життєдіяльності садка. Діти з особливими потребами приймають участь у всіх святах та розвагах, екскурсіях до водойм, парків, театрів тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з даного напрямку. Активно працюючи у сфері інклюзивної освіти, педагогічний колектив дошкільного навчального закладу Кертвийєші в м. Комло дійшов висновку: якщо дитина живе в

ізоляції – навчитися як це бути таврованою; якщо дитина живе в ворожості – навчитися конфліктувати; якщо дитина живе в зневазі – навчитися бути сором'язливою; якщо дитина живе в критиці – навчитися відчувати провину. Якщо дитина живе в атмосфері толерантності – навчитися бути терпеливою; якщо дитина живе в підтримці – навчитися бути довірливою; якщо дитина живе в похвалі – навчитися бути вдячною; якщо дитина живе в повазі – навчитися бути справедливою; якщо дитина живе в безпеці – навчитися вірити; якщо дитина живе в дружбі – навчитися знаходити любов в навколишньому середовищі.

Досвід роботи угорських педагогів свідчить, що для забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти інклюзивні навчальні заклади в Україні повинні адаптувати програми і плани, форми і методи навчання та ресурси до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта гостро потребує вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення в школах сприятливого середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів.

1. Декларація про права інвалідів (проголошена ООН 9 грудня 1975 року) www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_117 (12.08.2014).
2. Загальна декларація прав людини (проголошена ООН 10 грудня 1948 року): www.minjust.gov.ua/udhra/udhr.html (12.08.2014).
3. Закон України “Про дошкільну освіту” (Редакція від 05.12.2012, підстава 5460-17) www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14 (12.08.2014).
4. Закон України “Про освіту” (прийнятий 23 травня 1991 року № 1060-XII) www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12 (12.08.2014).
5. Закон України “Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту)” (від 05.10.2004р. №6218) <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fdnz9.edu.vn.ua%2Fuploads%2Ftiger-1329666861.doc> (12.08.2014).
6. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” (21 березня 1991 року N 875-XII) www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=875-12 (12.08.2014).
7. Закон України “Про охорону дитинства” (прийнятий 26 квітня 2001 року № 2402-III) www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14 (12.08.2014).
8. Закон України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” (прийнятий 6 жовтня 2005 року № 2961-IV) www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2961-15 (12.08.2014).
9. Конвенція ООН про права дитини (прийнята 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року) www.chl.kiev.ua/UKR/konv_u.htm (12.08.2014).
10. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами (схвалена рішенням колегії Міністерства освіти і науки та Президії Академії педагогічних наук України 23.06.99) www.znz.edu-ua.net/storage/195.doc (12.08.2014).
11. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року №396-р) www.uazakon.com/document/fpart15/idx15806.htm (12.08.2014).
12. Постанова Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів” (від 12 жовтня 2000 р. № 1545) www.znz.edu-ua.net/storage/95.txt (12.08.2014).
13. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (прийняті резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року) www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_306. (12.08.2014).
14. Karlovitz János Tibor: Multikulturális nevelés és andragógia, In: Migheller Magdolna (szerk.): Körös tanulmányok, Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba, 2006. – o. 25-35.

15. Torgyik Judit: Multikulturális nevelés, interkulturális tartalmak, In: Torgyik Judit (szerk.): Multikulturális tartalmak a pedagógiában, Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest, 2008. – о. 9–25.
16. Torgyik Judit, Karlovitz János Tibor: Multikulturális nevelés, Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006. – 226 о.

In this publication preschool experience in Kortvyveshi town Komlo (Hungary) is revealed. Stages and conditions of successful implementation of inclusive education are specified. Factors of successful integration of children with special needs in the educational preschool environment of preschool institutions are characterized. Positive and negative experience in implementation of inclusive education in kindergartens is investigated.

Key words: pre-school, pre-school children, pre-school education, inclusive education, children with special needs.

УДК 37.03 : 37.013.42

ББК 74.100.252

Інна Червінська

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА: ПРАКТИКО ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

У статті розкривається вплив соціокультурного середовища на формування особистості, аналізуються особливості практико зорієнтованого підходу до цього неоднозначного процесу. Автор описує чинники, які є ключовими у цьому багатоаспектному процесі.

Ключові слова: формування, особистість, соціокультурне середовище практико зорієнтований підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі модернізації суспільних відносин в Україні особливої гостроти й актуальності набуває питання формування особистості, здатної до самовиховання, творчого саморозвитку та самореалізації. Необхідність вирішення зазначеної проблеми зумовлена соціальними, культурологічними та педагогічними чинниками й викликає потребу в пошуку інноваційних засобів її реалізації.

Вплив соціокультурного середовища на особистість важко переоцінити: звідси починаються сходинки до соціалізації, черпаються загальнокультурні і знаннєві орієнтири, розвивається художньо-емоційна сфера, знаходить задоволення система дозвіллевих запитів та цінностей.

Разом з іншими елементами життєвого середовища, соціокультурне середовище формує комплекс емоційно забарвлених уявлень людини про навколишній світ і про своє місце в ньому. Створена таким чином “картина світу” впливає на морально-етичні орієнтири, пропонує і формує програми поведінки. Тому вивчення процесів, пов'язаних з впливом соціокультурного середовища на формування особистості є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Роль середовища освітньої установи в педагогічному процесі та його вплив на формування особистості відображена в дослідженнях останніх десятиліть вітчизняних учених (Є. Бондаревська, В. Захарченко, І. Колесников, А. Мудрик, Л. Новикова, В. Орлов, В. Семенов, В. Серіков, І. Слободчиков, В. Сухомлинський